

h. 76, St.

Ya
2990

SCHEDIASMA
HISTORICO-LITERARIUM

quô

X. 2290613

Curam Amplissimi Senatus
Dresdensis

circa

Ecclesias & Scholas Urbis patronatus

a

Reformatione B. Lutheri usque ad Jubilæum Ecclesiæ
Evangelicæ alterum variis accessionibus auctas & ornatas
deprædicat,
Eaque occasione

Nobilissimo atque celeberrimo Reipublicæ
Dresdensis Consuli

DOMINO

CHRISTOPHORO HENRICO
VOGLERO

Matrueli honoratissimo, Patrono atatem
colendo

NATALEM LXVII.

*ea, quæ per est pietate & animi submissione
gratulatur*

Christianus Sigismundus Becker.

ANNO M DCC XXIV.

V I R O
Nobilissimo, Amplissimo atque Consul-
tissimo
DOMINO
CHRISTOPHORO HENRICO
VOGLERO,
Inclytæ Reipublicæ Dresdensis
Consuli Gravissimo
&
de publico bene meritissimo,
Patrono ea, qua par est, observantia colendo
ac de venerando
perpetuam felicitatem!

Magnifice Domine Consul,

Pythagoricis Dii non solum in hortis, sed & in cerebro crescebant, referebant enim in ordinem eorum Numeros, eosque divino mactabant honore, qua de superstitione tritus apud simplicium versus extat.

Physic. L. III.

Κέκλυδι κύνιδι' ἀριθμῆ, πάτερ μειράρων, πάτερ ἀνδρῶν.

Audi clare Numere, Pater Deorum, pater Virorum!

Quin eò procedebant dementiæ, ut Numeros omnium rerum principia crediderint. Forte ex eorum lacunis aquam hauserunt Cabbalistsæ & fratres Rosæ crucis, qui mirandam plane virtutem & ef-

vid. Jo. Meursii
Denarius Pythag. p. 10.

)*(2

fica-

ficaciam in Numeris latere Jovem lapidem jurarunt: neque ab hac opinione veteres quidam Medicastri alieni fuerunt, apud quos Numerorum virtus utramque fecit paginam. Rationem ab iis si exigas, cur herba Pentaphyllon venenis resistet, & si Diis placet, daemones pellat? ad quinarium tanquam ad sacram anchoram se recipiunt; pariter, siquæras, cur masculus septimus absque foemella intermedia natus, vim scrophulas solo tactu curandi habeat, & cur filia quæquæ septima miro modo partum adjuvare possit? nil nisi formalem rationem, quæ in numero est, attendi posse crepant. Absint & ad Garamantas abeant quotquot numeros superstitione colunt. Concedamus tamen, necesse est, Numen optimum maximum omnia mensura, numero & pondere disposuisse. Deprehendimus utique in numeris aliquid, non quidem divini, astmirandi, quin imo arcani. Septenarius imprimis quovis tempore perfectus & sacer a Patribus Ecclesiæ veteris, & Theologis recentioris ævi fuit reputatus. Septenarii naturam, nescio an satis quis laudare queat, inquit Philo, cum ea sit præstantior, quam ut ulla facundia possit exprimi. Hieronymus septimum locum secretiorem vocat, & venerabilis Beda septem olim Diaconor non sine

Agripp. de Philosoph. occult.
Op. T. I. L. II.
c. 3. p. 124.

S ap. XI. 22.

Libr. de Opific. Mundip. 20

septenarii numeri mysterio fuisse fatetur. Joannes
 van der Wayen, Theologus Franequeranus in ser-
 mone, quem anno MDCXCV. de Numero Septe-
 nario solenniter recitavit, his utitur verbis: Nimis
 crebra septenarii mentio fit in sacro Codice, quam
 ut a Theologo negligatur, quin imo sedulo expen-
 di non dignus judicetur. Recte quidem, ut opi-
 nor. Edisserat quis, cur Numerus hic a viris divi-
 nis sacra Deo facturis, fuerit adhibitus? Amicus
 Jobi sacrificaturis Deus ipse septenarium commen-
 dabat: idem Davidi & senioribus Israelis Arcam
 Hierosolymano deferentibus placebat; septem
 quoque juvencos, rotidemque agnos & arietes E-
 zechias Deo obtulit: septem etiam altaria Bileam
 exstruebat, quod Aben-Esra ideo evenisse conjicit,
 quia numerus septenarius perfectionem denotat.
 Testatus vero putat, Bileamum propter septem pla-
 netas, a quibus vitam humanam regi Ethnici arbi-
 trabantur, totidem adhibuisse; alii aliter sentiunt.
 Edoceat nos quis, cur septimum præcise diem Deus
 sabbathum esse jusserit! cur septimus annus liberta-
 tis vernarum servorumque fuerit? cur septem &
 non plures vel pauciores dies explorationi leprosi
 fuerint destinati? cur septies muros Jericho cir-
 cum ire debuerint Jacobi posteri? cur septies Nae-
 mus

Job. XLII. 18.
 1. Paral. XV. 26.
 2. Par. XXIX. 21.
 Num. XXIII. 1.

vid. Mæbii Hi-
 stor. Bileami p.
 98. sq.

Exod. XX. 10.
 Exod. XXI. 2.

Levit. XIV. 8.
 Jos. VI. 4. 16.

2. Reg. V. 10. 14.
In Observ. sacr.
p. 228. sq.

p. 651.

mus lavandus fuerit in Jordanis undis? Hæc & alia, quæ copiose congeffit Wolffburg, Judæos eo adegerunt, ut numerum septenarium magnæ Religionis mysteriique fuisse crederent, pro ut recte annotavit ad Augustin L. XI. de Civit. Dei c. 3 1. Ludovicus Vives. Jure Consultis & Themidis cultoribus, quos inter Nomen tuum laudesque perpetuo manebunt, Consul spectatissime, septenarius nullo non tempore notabilis fuit. Septem partes juris Canonici, sponsalia ante annum ætatis septimum minus valida, septem testes ad testamentum requisiti, septem generationes, quæ in jure consanguinitatis attenduntur, luculentum de asserto nostro perhibent testimonium. Nec qui Æsculapio sacra faciunt, artis scilicet salutaris periti septenarii virtutes ignorant. Huc refer, quod partum septimestrem pro vitali habeant, atque diei septimo inter criticos primum locum assignent; post septem dies semen in utero coagulari, & septimo quovis anno insignem mutationem corpus nostrum ex periri scribant.

Astronomorum circulos si turbare fas esset numerum hunc illis admodum solennem ullo absque labore deprehendere possemus. Videat rerum harum curiosus authores, qui in septenario vel prædicant

dicando, vel exponendo toti* fuerunt. Ecclesiæ certe septenarius faustus admodum fuit atque salutaris. Deo enim sic dirigente anno MDXVII. alter iste Elias, ultimusque Germaniæ Propheta, B. nimirum Lutherus Herculeos labores aggressus, ovile Christi a fimeto traditionum humanarum liberavit, arcam Domini a palea Pontificiarum abominationum purgavit, & initium tamdiu exoptatæ.** Reformationis quam felicissime fecit. Quod insigne omniaque præconia longissime transcendens beneficium grata hilarique mente Ecclesia purior annis abhinc septemo cum recoleret, opportune, ut opinor, mihi in mentem veniebat Cura Amplissimi atque Nobilissimi Senatus Dresdensis circa Ecclesias & Scholas Urbis hujus splendidissime patronatus, quam tum quidem peculiari schediafmate exponere, totique Ordini Senatorio consecrare erat

con-

*De Septenario egerunt Langerus in Theologia in Numeris, Jo. Coccejus in Jobum p. 562. Dorscheus in septenario admirandorum Jesu Christi. Chr. Kircherus in Arithmologia de occultis numerorum mysteriis. Jean d'Espagne in Tr. Wunder Gottes in der Ubereinstimmung der Zeit p. 187. Hocher in der Mathematischen Seelen-Lust. p. 77. sq. Joh. Frid. Riederer in Tr. Untersuchung der Zahl Sieben 1719. 8.

**Quam anxie Reformatio ante Lutherum expetita, & quoties fuerit tentate vide in Magnifici Nostri Læscheri, quem Deus quam diutissime servet atque tueatur Actis Reformat. T. I. Cap. VI. VII. IX. p. 120. sq. conf. Excell. Cypriani Schuß' Schrift vor die Reformation cap. 1. quæ extat in Ejusdem Uberzengende Bekehrungen von Ursprung und Wachsthum des Papiſthums. p. 709. sq.

constitutum. Verum quum obstacula tunc mihi, quæ probe nosti, Vir Amplissime, sese objecerint inopinata, fecerintque quo tevidentes istas meditationes ad timidium fere typis excusas in lucem proferre integras minus potuerim, jam tempestive propositi tena recordari subit, te haud ita pridem septima vice Consulatum summa non minus cum laude quam Reipublicæ applausu & emolumento gestum, felibus avibus depotuisse, annumque ætatis LXVI. hoc ipso Henrici Die, qui simul Tibi Onomasticus, saluum, ac quæ Dei ineffabilis gratia est, incolumem exegisse, septimumque auspicari. Permitte igitur, Patruelis ad cineres devenerande, ut inter gratulantium strepitus Clientumque pias voces mea quoque Tibi probetur lætitia, quæ in eo nunc consistit, ut Tibi, incluti quippe Senatus Dresdensis septies Capiti hoc, quicquid est schediæmatis, sacrum esse jubeam, Deumque Tui causâ publice venerer, velit Te Reipublicæ, familiæ Clientibus & hos inter mihi meisque ad Nestoris annos servare. Quod dum facere aggredior exclamare Tibique apprecari liceat: Omnia septem! In sacris ideo Israelitæ toties usi sunt numero septenario, qui ad primam mundi creationem, septimo die absolutam, respexerunt, eumque loco Symboli, quo Deum Conditorem professi, abhibuerunt.

vid. Journal littéraire 1713. 8. Sept. & Octob. P. 1-4

vid. D. Abicht Diss. de lapsu murorum Hieroch. 5. 4. P. 5.

runt. Deus, qui Te creavit, Patrone ætatem colende, atque ante annos LXVII. saluum ex utero in lucem bono ac fausto omine protraxit, qui ab ineunte adolescentia omnibus Tuis conatibus adfuit, in posterum etiam gratia ac benedictione sua Tibi adspiret, largoque bonorum & spiritualium & corporalium cumulo Te beet!

Sanctimoniam Septenarii mirifice extulit Jo. in Comment ad Cap. I. Apocalypicos. Markius, eamque ex septem Ecclesiis ibi memoratis probare satagit. Concede, Vir Consultissime, atque Nobilissime, ut Tibi septima vice Reipublicæ fasces deponenti acclamare possim: Sis manasque consecratus Deo! vigeas, floreas, perennes, Tuaque felicitas septenarium exsuperet!

Septenarium Augustinus Spiritui S. tribuit, & quidem ob septenaria ejusdem charismata. Ecclesia Dei multis abhinc sæculis cecinit: Tu septiformis munere, *du bist mit Gaben siebenfalt*,*. Adsit Tibi, Consul spectatissime, quolibet tempore Spiritus S. gratia, quiescat in Te haud secus ac in se- Act. VI, 3. ptem istis Senioribus Spiritus sapientiæ, consilii ac fortitudinis, faciatque ut cuncta quæ quotidie susci-
)*()*(
pis

* Phrasis hæc minime exclusive accipienda est, non enim septuplicia tantum, sed longe plura Spiritus S. dona sunt. hinc idem potius ac multi formis, quia septenarius in sacra pagina numerus sacer & excellentiæ est. vid. B. Grapium de donis sanctificant. & ministrantibus S. xxii. B. Pfeifferi Magnalia Christi L. III. P. III. p. 179. sq.

pis negotia Patriæ & Reipublicæ proficua sint ac
salutaria ! Erigat Te tot oneribus pene succum-
bentem, ducat Te turbulenta hac tempestate in-
terdum dubium, coronet Te sæpiuscule certantem !

vid. Bibliotheca
Bremenf.
Claf. I. p. 933. fq.

Tigurinæ Ecclesiæ Antiftiti, Petro Zellero fe-
ptenarius mirifice fatalis fuit; feptem enim annos
quodlibet officium, cui præfuit, gessit, & demum
in ipfo nono peregrinationis fuæ terreftres feptena-
rio, anno fcilicet ætatis fehexagesimo tertio fati con-
cesfit. Septima vice dum Reipublicæ clavum te-
nuifti; Conful venerande, & fic paululum respi-
ras viresqve recolligis omnium rerum præpotens
Deus Tibi omnia ex voto fluere concedat !

Numerus hic Ebræis eft fuitqve feemper indefi-
nitus, inde feptem interdum idem ac plures, E. g.
Matth. XII. 45. feptem fpiritus fignificant pluri-
mos alios, & i. Samuel. II. 5. mater feptem filio-
rum, Hieronymo interprete, mater plurimorum fi-
liorum eft. Eodem fenfu David fepties in die De-
um laudaffe iuftusque toties cadere dicitur. Flo-
reas, vivas, valeas Patrone, in infinitum ! i. e. ad ex-
tremam ufque canitiem !

vid. Anonymi
Remarques
für les Tradu-
ctions du N.
Testam. 1709.
Edit. in 12. Ob-
serv. 10.

Tibi feemper militet æther !

vid. den ge-
schäftigen A-
genten T. III.
p. 70. fq.

Numifma in memoriam fæcularem inauguratio-
nis Academiae Gielfenfis ante annos XXVII cufum
tri-

triangulum & quadrangulum addictis verbis fiste-
bat: Sacer Septenarius. Sis, Vir Nobilissime, ma-
neasque terque quaterque beatus! En tibi pectus
meum pro tot beneficiis jam olim in meas Musas
collatis, gratum, cui hæc verba inscripta sunt.

Tu sis perpetuo, sis terque quaterque beatus!

Septem petitiones nos docuit Salvator benignis-
simus.

Largiatur Tibi clementissimus Sospitator quæcun-
que ab eo petieris, neque ultimam petitionem, quæ
liberationem a quovis malo efflagitat, Tibi deneget!

Serena proinde fronte accipias, Vir Magnifice,
quæcunque de Cura Amplissimi Senatus Dresden-
sis in Ecclesias & Scholas Urbis patronatas in char-
tam olim conjeci, eaque patrocinio Tuo haud pe-
nitus indigna reputes precor. Addi debuisset, si
præsentem Ecclesiæ Dresdenensis statum sistere ani-
mus fuerit, novum Augmentum, Curam pruden-
tissimi Senatus uberrime declarans, constitutio
scilicet novi Diaconi & Catechetæ, qui singulis
diebus Dom. & festivalibus horis pomeridianis in
templo B. Virginis Catechismi Fundamenta pro
concione exponit, eaque finita palmarias quæstio-
nes cum junioribus repetit, cui functioni ea, qua
par est, dexteritate hæctenus præfuit Fautor noster

)*()*(2

&

& Amicus Vir admodum reverendus, M. Mauritius
Carolus Christianus Woog, cui publice ut privatim
cum suis omnium bonorum ubertatem animitus ap-
precamur. Sed hæc & alia inter omnes constant.
Cæterum adfit Numen supremum Univerfo & præ
Nobilissimo Vestro Collegio, cui me ipsum debere
ingenue fateor. Curas Cellegii hujus incluti Deus
clementissimus sublevet, easque in Ecclesiæ incre-
mentum, Reipublicæ Ornamentum, familiarum de-
nique honoratissimarum solatium ex meo aliorum-
que votis provehat!

Dabam in pago Hohenweitschen prope Leis-
nizium die 3. July 1724. quippe

Nobilissimi Tui Nominis,

cultor perpetuus

Christianus Sigismundus
Becker, P.

S. I.

§. I.

Quod nobis hoc prorsus singulari & aureis literis in fastis notando anno, divina providentia exhibuit beneficium, illud, prout decet, æstimandi, celebrandi, extollendi ejusmodi quidem jus habemus, contra quod omnes Adversatiorum Disputationes, contentiones, clamores, conatus, Deo procurante, sunt vani, inanes, irriti, verba vana contra Dei praesidium.

Equidem tristis, quem varia luctuosa nobis minantur phaenomena, rerum nostrarum status, probos & sagaces viros voce potius gemente jubet exclamare: *O DEus, in qua nos reservasti tempora.* Est tamen quod hilari, tripudiante, exultante potius sermone ad summi Nummis laudem nobis invicem gratulemur, & bono om̄ine acclamemus: Optime DEUS! quanta Tua est bonitas, quanta Sapientia, quanta Providentia! in quam læta, in quam singularia, in quam præclara, in quam divina nos reservasti tempora! Divina voco tempora hos ipsos dies, quos nos vivendo attigimus. Euge! attigimus tempora, quæ tot piæ animæ anxii exoptaverunt desiderii, quibus etiam hoc ipso anno fuerunt satis propinqua, aut injuria mortis dicam an beneficentia? his miseris terræ sedibus erepta, & ad æterna jubila translati. Nobis obtigit tale bonum
A quale

quale tot millibus nunquam contigit. Recolimus pio in DEUM affe-
ctu memoriam divini illius beneficii, quod ante duo jam secula nostræ
terræ exhibuit benignissimum Numen, dum Viri divinis quidem orna-
ti dotibus, sed omnium ludibrio expositi opera nobis, imo non nobis
solum, verum etiam aliis reddidit sacræ doctrinæ puritatem suavissimam.
Ingratissimi essemus omnium mortalium, nisi singulares, imo immor-
tales pro singulari isthoc beneficio DEO O. Max. ageremus gratias.
Accusatura nos sane esset fera posteritas; imo accusatura nos esset pia
& prudens antiquitas, quæ beneficia divina non ultimo habuit loco.
Sequimur vestigia Majorum nostrorum, qui inenarrabilia & nunquam
fatis prædicanda bona ad Religionis puræ restitutionem pertinentia, seculo
transacto, grata memoria ac ritu solenni celebraverunt. Sequimur exem-
plum Electoris inter cœlites beatissimi & inter homines immortalis

Uhsens Rit- JOHANNIS GEORGII I. atque hoc exemplum nobis est pro lege.
chen-Hist. Tres annos seculares, moderante DEO, hic pietate & virtute præstantif-
fecul. XVI. & simus Princeps attigit, & non attigit solum, sed etiam pie & ipse cele-
XVII. p. 334. bravit, & per totam hanc regionem celebrari jussit. Celebravit an-
Mülleri An- num supra sesqui millesimum centesimum decimum septimum in me-
nal. Sax. fol. moriam cœptæ per Lutherum doctrinarum repurgationis. Celebravit
338. annum MDCXXX, ad gratias summo Numini referendas pro excellen-
Id. in Annal. tissimo beneficio, quo doctrinam Evangelicam publicâ Confessione Au-
Sax. fol. 399. gustæ declarandam curavit. Celebravit denique annum MDCLV. &
quidem diem XXV. Septembris, quo ante Seculum liberum Religionis
Exercitium Evangelicis in Augustanis Comitibus post Passaviensem san-
ctionem anno MDLII. factam, confirmatum fuerat. Sequimur Exem-
Müll. Annal. plum Electoris non minori laude dignissimi, JOH. GEORGII II. qui
Sax. fol. 529. annum MDCLXXVI, in memoriam Formulæ Concordiæ ad tollendas
diffensiones consignatæ celebravit. Horum vestigia premimus. Ec-
quis audeat nostrum institutum reprehendere, nisi in beatissimos Prin-
cipes

cipes injurius esse velit? In memoriam his diebus revocamus merito, quicquid per hæc duo secula divina nobis præstitit virtus. Atque huc tendit mentis nostræ cogitatio: Operæ enim pretium esse ducimus, & ipsa rei dignitas jure suo postulat, ut quid Dresdensis imprimis Ecclesia habeat, quod celebret, accuratius consideremus, quotquot huic celeberrimæ civitati bene cupimus. Expendamus, obsecro, præclarum Dei beneficium in eam per hæc duo secula collatum, dum *non solum verbum suum per eam radios plenissimos spargere jussit, sed etiam Magistratum hujus urbis Amplissimum excitavit*, ut promptissime operam suam ad amplificanda Ecclesiæ commoda adhiberet.

§. II.

Et primum quidem immortale & summis laudibus extollendum est meritum Principis pietate & excellentissimis virtutibus conspicui, **Henrici Ducis Saxonix.** Hic enim est ille Princeps laudatissimus, qui quum ipse jam dudum veritatem doctrinæ Evangelicæ per Lutherum ex tenebris revocata agnovisset, & amplexus fuisset, etiam huic civitati, anxie desiderantibus civibus, publicam ejus professionem impertivit & procuravit. Vita excesserat frater ejus, **Georgius Dux Saxonix**, d. 17. April. anni MDXXXIX, Princeps variis virtutibus celebris. Quanquam vero per totam vitam acerrimus Lutheri hostis & fervidissimus errorum Pontificiorum defensor esset: Non tamen fatis celebrari potest gratia & providentia supremi Numinis, quæ in obitu hujus Principis manifestissimè se conspiciendam exhibuit. Ita enim animum Principis morti proximi tetigit flexitque divina gratia, ut hortante Medico, Rothio, hanc verè Evangelicam proferret orationem: *Seckend. Juva ergo me, fidissime Salvator, JESU CHRISTE, miserere mei & Hist. Luth. Salva me per passionem & mortem tuam acerbam, Amen!* Pro- L. III. §. 71. fol. 212. viden-

Seckend.
cit.

videntia autem singularis in eo eluxit, quod quum Georgius filiis suis omnibus privatus terras suas fratri relinquere nollet, nisi fidem Romano-Catholicam profiteretur, & eum in finem legatos Fribergam mitteret, qui utrum frater consentiret, renunciare debebant; Henricus autem omnibus modis conditionem repudiasset; moribundus Dux prius vivis eriperetur, quam legati responsum Henrici explicare possent. Unde quanquam mors adversæ parti valde esset acerbæ, adeo ut Dux quidam Romani Imperii præcipiti & blasphemio sermone prolato professus fuerit: Se malle DEum in cælo, quam Georgium Ducem mortuum; gaudium tamen verbis exprimi non potest, quo cives Dresdenses translationem Urbis in potestatem Henrici exceperunt. Maxima enim civium mediæ & inferioris sortis pars, jugi Pontificii jam dudum pertæsa, reliquis civitatibus felicitatem & libertatem spiritualem doctrina Evangelii donatam invadebat, atque ardentissimis votis ortum lucis radios suos in Saxonia præclare spargentis exoptabat. Ita sane vim suam exerebant semina à Luthero concionem in templo aulico habente sparsa. Nempe sub initia Anni MDXVI, Johannem Staupitium, ut sibi mitteret pium & doctum Oratorem sacrum, rogaverat Dux Georgius; miserat Staupitium Lutherum, eumque insigniter commendaverat: quumque ei Ducis nutu cathedra in templo Ducis arci adjuncto aperiretur, præsentem Duce & reliquis ad aulam pertinentibus, egregia de certitudine salutis ex fiducia in meritum Christi resultante, peroravit, & plurimum audientium numerum intime permovit, ita ut honesta matrona gynæceo præfecta, Barbara Salana, à Duce in prandio, quomodo illa placuisset concio, rogata responderit: Si alteram talem audire potuisset, se animo tranquilliore esse morituram. Ineunte Reformationis opere Monachi ordinis Augustiniani sententiam Lutheri primo tempore anno MDXXI, approbarunt, à Georgio tamen repressi fuerunt. Interim anno MDXXXIV, huc vocaverat Georgius Alexium Crof-

Fabric.Orig.
Sax. L, VII.
p. 859.
Seckend.
Hist. Luth.
ranism. I. 1.
§. VIII. Add.
VII. f. 23.
Weck. Bes.
schreibung

Croſnerum, qui in arce Evangelium prædicaret; quod in magno civium confuxu factum eſt, ſed paucis annis poſt, nempe anno MDXXXVII. ruruſus à Georgio dimiſſus eſſe traditur. Dum igitur annis ſequentibus veritas clariuſ produceretur, cives harum concionum habitarium memores ad Exangelium recipiendum promptiſſimi erant. Nec inferiores ſolum ſed & ſuperioris ordinis homines, qui antea præſidenti ac temerario animo terras ſe malle *relinquere, quam Lutheri doctrinam ſequi*, dixerant, maximam lætitiã teſtabantur, & profitebantur, ſe *jam diu tam fortunatam ſerio cupiſſe mutationem*. Certum eſt, pleroſque Henricum Ducem, eo ipſo die, quo Georgius vita exceſſerat, ſero veſper advenientem, Urbemque hæreditatis jure occupantem lætis geſtibus & gratulationibus excepiſſe, & poſtquam die 21. April. die Luce poſt Miſericord. Dom. juramento fidei Senatus & Cives ſe ipſi obſtrinxerunt ad omne obſequium; factum eſt ſtatim, ut die XXIII. April. qui Georgio ſacer erat, in arce publice præſentia Dux agi, & primam concionem Evangelicã à Paulo Lindemannò, vel Lindenavienſi, haberi juberet.

von Drefde
fol. 307.
Seckend.
Hiſt. Luth!
L. II. S. 34.
f. 92. 93.
Weck. P. IV.
Tit. I. f. 308

§. III.

Et poſtea in hoc negotio omnia felici ſucceſſu peragebantur. Nimirum d. 28. April. qui dies excipiebat Dominicã Jubilate, indulgentias, quæ hæctenus quotannis Feſto Joh. Baptiſtæ, vi Bullæ Pontificiæ celebrari conſueverant, Henricus abrogabat, & in nundinas ſapienti conſilio mercaturas illas ſpirituales mutabat: Feſto SS. Trinitati ſacro, quod tum in I. Junii incidebat, templum Crucianum idem Paulus Lindenavienſis Evangelii doctrina primum conſecravit, eique in prædicando verbo Dei comitem ſe adjunxit Eberhardus, Altenburgenſis. Sine omni difficultate d. 3. Junii ritus vani Pontificiam ſuperſtitionem nutrientes, veluti circuitus corporis Chriſti, omnes Miſſæ, Vi-

gilia, & id genus alia penitus sublata & ex urbe relegata fuerunt.
 Weck.f.308 Interim Petrus Eisenbergius, qui hactenus Pastoris munere functus
 erat, obstat, quò minus res tam salutaris incrementa caperet: is enim
 renuebat Communionem sub utraque admittere. Res igitur ipsa dif-
 ferri debebat, donec Joh. Cellarius Francofurto advocatus in Eisenber-
 gii sponte sua munere se abdicantis locum successisset, & d. 27. Junii,
 qui erat dies Veneris post Festum Johannis Baptistæ, solenni ritu con-
 secratus esset. Interjecto brevi tempore, Festo Visitationis Mariæ
 celebrato, ipsa Dominica Vta post Trinit. d. 6. Julii, cultus publicus in
 Templo Cruciano solenni ritu purgatus, & nitore suo debito redditus
 fuit. Scilicet hoc ipso die, præsentè Electore, JOH. FRIDERICO, &
 Duce HENRICO, ac utriusque Conjuge, magna hominum frequentia,
 primum Missa sancta Evangelico ritu, verbis institutionis Germanico
 idiomate ab Ecclesiæ Ministro decantatis, & Eucharistia sub utraque
 specie administrata, Choro Musico Introitum: Kyrie eleison, & pro-
 fam de sancta Trinitate modulante, celebrari cæpit, quod dum fiebat,
 cum summo gaudio & gratiarum actione cives maxima copia congregati
 opus Dei venerabantur. Imprimis illud notandum est, quod de
 generoso, pio & forti Ducis Henrici animo certissimum perhibet testimo-
 nium. Paulo ante laudatissimum hunc templo Cruciano reddendi cul-
 tum Evangelicum conatum, FERDINANDO Rege Romano auctore, ad
 Seckend. H. nium. Paulo ante laudatissimum hunc templo Cruciano reddendi cul-
 Luth.L. III. tum Evangelicum conatum, FERDINANDO Rege Romano auctore, ad
 §.71.add.3. HENRICUM mittebantur Sebastianus à Weitmühle & Christophorus à
 fol.214. Mendorff, Consilarii Bohemici, qui HENRICUM primum blandissimis
 Weck.l. c. verbis ab introducenda in occupatas Georgii terras religione Evangeli-
 f.309. vocat ca dehortarentur, tum verò gravissimis minis adjectis, inprimis Impe-
 Gendorff. ratoris ira denunciata, deterrerent. At verò istarum blanditiarum &
 minarum nullâ habitâ ratione, verbi divini virtute & conscientie suæ
 certissimâ convictione nixus Henricus, generoso animo consilium lau-
 datissimum persequabatur, & imperterritus veritatem divinam publice
 plebi

plebi proponendam curabat. Nec in eo sublitit ejus cura, sed etiam
 mox die octavo Julii, Kiliani die, præviâ collatione cum Electore Jo-
 Friderico ejusque Conſiliariis, Viſitationem Eccleſiarum & Scholarnm
 in hac urbe & in omnibus locis ad ſuam ditionem pertinentibus de-
 cernebat, eique negotio deſtinabat D. Juſtum Jonam, Melchiorẽ à Seckend. L.
 Cruce Præfectum Colditiẽſem & Leiſnicẽſem, M. Georgium Spaja- Ill. §. 72. fol.
 tinum, Caſparẽ à Schönberg, Reinsbergæ Dynaſtam, Rudolphum, à 220.
 Rechenberg, quibus in progreſſu operis etiam alii additi fuerunt. II. Müll. Annal.
 li negotii hujus ſaluberrimi feliciffimum faciebant initium in hac ipſa Sax. fol. 94.
 civitate die Julii decima quinta; tandem vero ſub finem anni die De- Weck. l.c.
 cembriſ vigefimo cum Monachis Auguſtiniani Ordinis in antiquo fol. 309.
 Dresdenſium oppido commorantibus, & poſtero die etiam cum illis,
 qui in novo oppido ſedes ſuas habebant, & regulam Franciſci ſeque-
 bantur, actum eſt, eo quidem eventu, ut omnes lubenter poſtulatĩs
 annuerent, veſtesque ſuas exuerent. Reditus autem ad ſuſtentandos
 viros rei ſacræ & Scholaſticæ inſervientes deſtinati fuerunt. Eſt hoc
 profectò tam illuſtre in Eccleſiam Dresdenſem meritum, quod à quo-
 vis cive cum devota Numinis veneratione meretur expendi. Ita pietas
 HENRICI Ducis Saxonie egregium devoti ſui animi ſtatuit monumen-
 tum: ſed & dignum pietatis ſuæ retulit præmium. Nam de hoc Prin-
 cipe optimo literis tradidit Sebaſtianus Rotha Auerbachius, eò tempo-
 re, quo bellum in Phryſia gereretur, militem quendam defixis & in- Fabric. Sax.
 tentis oculis HENRICUM cibos capientem adſpexiſſe, & quum HENRI- Illuſtr. L. IX.
 cus cauſam, quid in ſe deſideraret, percontaretur, divinatorem pri- fol. 94.
 mum quidem tacuiſſe, ſed poſtea, ſeverius urgente duce, prædiſſe:
*Tempus aliquando fore, ut HENRICUS ſolus univerſe paternæ &
 hereditariæ ditionis parte potiretur.* Quanquam vero eo tempore
 pius Princeps fratri ſuo GEORGIO longævam vitam apprecatus, vatem à
 talibus prædictionibus abſtinere juſſit: eventus tamen, ſapientiffimo Nu-
 mine

mine ita dirigente, prædicta hæc re ipsa maximo civitatis hujus emolumento comprobavit. Eventus etiam hoc ipso respondet iis, quæ vir summis ad reformandam Ecclesiam dotibus præditus Lutherus, fiducia in DEum plenissimus dixit: *Se confidere, fore, ut licet Georgium habeat hostem sibi insensissimum, tamen ipse, in ipsa regione, quæ Georgii nutui parebat, Evangelium lætissima voce prædicet.*

§. IV.

Felicem Urbem, quæ, puriori cælestis veritatis doctrina reddita, ab onerosissimo in conscientias dominatu liberata fuit. Felicem Ecclesiam, quæ remoto omni cultuum superstitiosissimorum æqualore, nitidior forma prodiit. Felices Cives, quorum desideria & vota post diurnam sitim singulari divinæ providentiæ beneficio plenissime fuerunt exsatiata. Quum vero non minor virtus esse soleat, quam quærere parta tueri, ut in proverbio dicere consuevinus, gratissimo sane animo veneranda est summi Numinis bonitas, quod eorum, quæ Dresdensibus repurgata doctrina & pristinæ simplicitati restitutus cultus publicus attulit, excellentissimorum bonorum camulum sequentibus temporibus non conservaverit solum, sed majoribus etiam gratiæ speciminibus auxerit, atque hac ratione signum veluti infinitæ suæ bonitatis hoc in illustri loco erigendum statuerit. Prædicanda verò submissis laudibus & posterorum memoriæ commendanda sunt Virorum in luce positorum & Numinis supremi independentem auctoritatem legislatariam suo modo referentium saluberrima instituta, & ad Ecclesiæ, quæ in hac urbe Christo colligitur, ornamentum pertinentia opera & beneficia, quorum non exiguam enumerare licet partem. Optarem, ut insignia merita, quibus Magistratus hujus Urbis Amplissimus repurgatam Ecclesiam sibi reddidit devotissimum, amplo verborum apparatus & sublimi

8

sublimi dicendi genere possem exprimere, ut adeo rerum, de quibus dicendum, amplitudini & præstantiæ, orationis etiam responderet dignitas. Sed cum ipsa egregia corporis pulchritudo, oculorum vigor, faciei forma, elegans omnium membrorum proportio, puellam tenuibus etiam minusq; pretiosis indutam vestibus ornet: quum forte ac egregium vinum fragili vitro receptum nihil de suo pretio amittat, ego etiam confido, orationis meæ tenuitatem nihil impedituram, quo minus ipsorum meritorum & beneficiorum præstantia ubivis elucescat. In laudibus ergò Senatûs Amplissimi emolumentorum hujus Civitatis curam sedulam gerentis, illud primum ponendum est, quod bona ex abrogatis magnis, qui ad celebrandas Missas, solennitates annuas, aliasq; ceremonias, quarum magnam vanam Pontificiorum devotio subindè auxit cumulum, recepto more observandas, destinati fuerint, sumptibus, Ministris Ecclesiæ, rei Scholasticæ peritis aliisq; opum penuriâ laborantibus, sustentandis egregia fide adhiberent.

Weck. l. c.
fol. 312.

§. V.

Quum vero Ecclesiæ & Reipublicæ Seminaria sint Scholæ, quæ idoneis Magistris, & bono ordine ac disciplina instructæ, emolumenta nunquam satis prædicanda afferant, omnino inter beneficia in Ecclesiam collata referendum, quod Senatus statim post extensos Lucis Evangelicæ radios, monente per Visitatores HENRICO Duce, Anno MDXXXIX, Scholæ rectè constituendæ curam suscepit, imo etiam posthac Scholæ primariæ duas novas laudabili instituto adjecerit, quarum altera ad pueros arte scribendi & Arithmetica imbuendos, altera ad puellas rebus sequiori sexui necessariis instruendas pertinuit. Nec in eo solum Senatûs Nobilissimi cura subinde evigilavit, ut idonei Magistri Scholis singulis præficerentur: Verum etiam non adeò multis lustris post novum curæ paternæ editum ab Ipso est Specimen. Ædificium, quod Scholastico usui desti-

Weck. l. c.
fol. 284.

M. J. Augustinum erat, ruinam videbatur minari; succurrit opportuno tempore sicut Egenol-Senatûs cura, ita ut nullis sumptibus parceretur. Nam quanquam si Programmat. Scholæ nova Musarum sedes constituenda ferè 2432. florenos, & quod ex-
mat. Scholæ currit, last. p. 110.

B

currit, absumpserit, omnes tamen, quas rebus propriis magis, quam publicis, attentæ mentes movere poterant, difficultates a lacri studio vicit Mæcenatum liberalitas, ita ut Anno MDLVII. non solum ædificii hujus ex structio suscepta, sed & felicibus avibus absoluta fere fuerit, unde etiam die Mercurii, quæ Severi diem excipit, bonis literarum domicilium piis precibus consecratum fuit. Stetit hæc literarum cultorum domus per mediam seculi partem usq; ad annum MDCXIX. quo denud Senatus cura eandem renovare & pristino suo nitore externo restituere jussit, cujus rei memoriam Tabule lapidea foribus imposta recolit, quæ aureis literis hæc verba oculis exhibet:

AD DEI GLORIAM ECCLESIAE
*Salutem & totius Urbis
 Usum.*

Hanc pietatis & literarum Of-
 ficinam Amplissimus Reipubl.
 Dresdenfis Senatus Anno Chri-
 sti MDLVII. ædificari, sed
 Anno Christi MDCXIX. re-
 novari suis curavit sum-
 ptibus.

Ad Juventutem:

Huc propera, studiose puer, tibi discere Christum
 Sic prior, hinc artes, altera cura, bonas.

§. VI.

Sed ab æde Musis sacra jam ad ædes summi Numinis cultui dicatas redeundum est. Quum Templum à cruce Servatoris nomen gerens, populo, qui quotidie augebatur, recipiendo, præcipue in Eucharistia administratione, capax amplius non esset, Senatus ab
 Ele-

Electore gloriosissimo AUGUSTO, Anno MDLIX. precibus impetravit, ut etiam in æde, quæ in honorem B. Virginis olim exstructa erat, conciones sacræ singulis diebus Solis haberentur, simulq; S. Cœna dispenseretur, ejus rei etiam initium mox die Domino Consecratâ cui nomen Judica impositum est, factum fuisse legitur. *Week. I. c. fol. 248. A.*
 Vix duo elapsi fuerunt anni, quo novum extollendum erat Senatûs providi beneficium. Hactenus Super Intendentem quatuor tantum Diaconi, rei sacræ vacantes circumstabant. At Anno MDLXI, creatur novus, idque eo consilio, ut cultum sacrum in æde B. Virginis Evangelico ritu perageret; Nec silentio prorsus involvendi sunt sumptus in restaurationem turris, quæ non leve templo Cruciano conciliat decus, impensi. Turres ædium sacrarum nullius equidem multis, qui rem non satis maturo expendunt judicio, videri poterant momenti? Sed quis nescit campanarum, tintinnabulorum & Hier. Magi- horologiorum necessitatem? Quem fugit, magni utiq; referre hæc us Libr. de in eminentiori loco suspendi, tintinnumq; edere? Quem deniq; la- Tintinnab. tet, maximum ex cura vigiliæ in turrium fastigiis positorum in to- Cap. XVI. tam civitatem redundare emolumentum? Quia digitorum instar p. 82. sq. cœlestia demonstrare, & sursum corda, ut ferant, templa visitantes commonefacere quasi solent. Hildeverto sanè, Archi Episcopo Tu- romensi hand in celebrantio in pretio ornamenta ista templorum erant, ut manuum pedumq; vincula cum carceris injuriis, quam tur- rium jacturam, qualem Rex Rufus irâ tum accensus minabatur, pati vid. Vitam maluerit. Eleganti turrium in agro Misnensi conspicuarum structu Hildeb. ab ra mirificè capiebatur, Jacobus Tollius. Quid de ea, qua Crucianum Anton. Be- superbit templum, scribam? Hæc campanas hactenus gestaverat, sed augendre, non amplius oneri ferendo par videbatur; Annuente itaq; Serenif- concinna- simo Electore AUGUSTO, qui Ipse duo imperialium millia ex æra tam operi- rio suo clementissime fuit elargitus, & procurante inelyto Senatu busq; ejus Anno MDLXXIX. de novo exstrui cœpta Anno MDLXXXII. in fa- A. 1708. edi- stigium tantum surrexit; Postmodum Anno MDCLXIX. die 29. tis, præmis- Aprilis cœlo tacta & luctuosissimo incendio penitus ferè consumpta, sam in Epist. JO. GEORGIO II, Saxonicas res moderante magnis sumptibus fuit Itiner. III.

B 2

repa- p. 66.

reparata. Taceo portam occidentem versus sitam, quæ prospiciente Magistratu, anno MDCLXXVII, renovata vartisque modis ornata fuit. Taceo alias mutationes laudibus nunquam intermorituris dignas, quarum in numero habendum est, quod anno MDCCI. die 10. Februarii etiam die Jovis S. Cæna in templo memorato administrari cæperit. Taceo Examen singulis Mercurii diebus, horis pomeridianis in usum contentium ibidem institutum, quod die XVII. Sept. Vir admodum Reverendus, Dominus M. Herman Joachimus Hahn, prima vice habuit.

§. VII.

Weck. l. c. fol. 256. Ad ædem Sophiæ accedo; Hæc uti ante Reformationem non publico cultui, sed Monachorum saltem superstitiosæ devotioni, ac virorum præclarorum sepulturæ inserviebat, ita etiam luce Evangelica fausto fidere Dresdæ anno MDXXXIX. exorta, per aliquod temporis spatium desolatam mansit. Sed Senatus Amplissimus Administratorem Electoratus, Ducem Altenburgensem, FRIDERICUM WILHELMUM, qui CHRISTIANO I. vita functo, rerum gubernacula tenuit, submisit adiit, & ab Eodem die 22. Novembr. An. MDXCVII. impetravit, ut templum laudatum ipsi ad sepulturam hominum bene meritorum ibidem instituendam simulque stabulum equorum ædi proximum removendi, interiorem vero templi faciem ornandi atque cultui publico adaptandi concederetur. Paucis interjectis annis, curante Serenissimi Electoris, CHRISTIANI I. Vidua, pietatis amantissima, SOPHIA, Brandenburgica stirpe nata, hoc ipsum templum aulicorum usibus ad cultum divinum ibi celebrandum per aliquod temporis spatium fuit destinatum; inde contigit, ut anno MDCII. die Jo. Baptistæ Sacro, hora matutina octava ad nonam usque à Polycarpo Lysero prima concio in hac æde habita, & cultus publicus in Aulicorum gratiam, eo quod in arce templum ordinarium esset restaurandum, ad tempus autumnale ibidem continuatus fuerit. Anno MDCX. illustrissima Princeps egregium suæ munificentiae in dicto templo statuit monumentum. Quemadmodum enim Ipsa insigni veritatis divinæ amore semper flagravit; ita etiam impensissimum suum in rem sacræ affectum

affectum luculentissimo specimine declaravit: tria enim florenorum
 millia voluntate clementissima eum in finem erogabat, ut singulis
 Lunæ diebus, horis matutinis, peculiari concione à Ministris Ecclesiæ
 civium salutis procurandæ invigilantibus, prima Religionis clementia
 Catechetica populo explicarentur. Eadem etiam constituit, ut die
 Solis horis pomeridianis cultus precibus & hymnis celebraretur. At
 anno sequente, MDCXI jubente Serenissimo Electore, CHRISTIA-
 NO II. ipsis etiam diebus, Domini resuscitati memoriam renovantibus,
 horis pomeridianis sacri ad populum perorari ceperunt sermones,
 initium faciente M. Michaelæ Niederstætero, aulici templi Antiflute.
 Nec occasio oblivioni tradenda, quæ instituto huic maxime pio an-
 fam dedit. In magnum Serenissimus Elector Christianus II. Ejsdem Weck. I. c.
 Frater conjunctissimus JO. GEORGIUS I. conjiciebantur vitæ pericu- f. 237. Mul-
 lum. Dum enim uterque die 23. Junii MDCII. navi vectus, Pirna ler. Annal.
 Dresdam tenderet, accidit, ut ex pulvere pyrio ignem concipiente, non Sax. ad An-
 solum ipse Elector læderetur, sed Frater Ejus, JO. GEORGIUS, navi no 1602.
 ejiceretur in fluvium. Ast Principe laudatissimo, quem divina Provi-
 dentia Ecclesiæ pariter, ac Linæ Albertinæ servandæ destinaverat in-
 defessa fidelis nautæ opera ultimo vitæ discrimi erepto, Elector in hu-
 jus præstantissimi beneficii memoriam conciones ante commemora-
 tas institui jussit. Tandem vero, ne quid huic ædi deesset, anno
 MDCXCII. mense Julio Senatus Amplissimus obtinuit, ut horis etiam
 matutinis cultus publicus singulis Solis aliisque festis diebus celebra-
 retur, atque concionibus sacris populus erudiretur. Novus proinde
 Diaconus constituitur, & plurimum Reverendo Ministerio hujus Ur-
 bis qua membrum adjungitur, ita tamen, ut primum ipsi nihil cum
 operibus, quæ vocamus, diaconalibus, esset commercii. Fuit is maxi-
 me Reverendus Hausenius, quem postea templum B. Virginis recepit,
 quique ut diu floreat, omnes boni exoptant. Habuit autem ad al-
 tiora evectus in hoc munere successores Georgium Henricum Gezi-
 um, Christianum Krumbholzium, & Christianum Ernestum Philippi,
 quorum postremus inter Diaconos Crucianos primus locum obtinuit
 & vices hebdomadales Antecessoribus denegatas primum exercuit.

Sed quum Vir iste admodum Reverendus de statione sua decessisset, Senatui Amplissimo visum est, ut Archi-Diacono, qui jam tum tertium in Reverendo Ministrorum Ecclesiæ hujus urbis ordine tuebatur locum, munus in Templo Sophiæ conciones sacras quibusvis diebus Dominicis & Festis ante meridiem habendas committeret, quam provinciam ad hunc usq; diem indefessa cura atq; dexteritate maximè Reverendus Dominus Beckerus gessit, cui quippe Patrueli meo ac Præceptori olim in Afra neo ea, quæ par est reverentia colendo, omnem bonorum cumulum ardentissimis votis apprecari jubet pietas.

§. IIX.

Jam pauca quoque de Templo Palæo Dresdensi dicenda sunt. Vel sola vetustate se nobis istud commendare videtur, siquidem ante Reformationem à tribus Regibus nuncupabatur: Anno demum MDXXXIX, Evangelicorum Usui cessit, & subinde Senatûs Nobilissimi cura fuit ornatum. Taceo Baptistarium, quod Anno MDLXV. erigebatur. Taceo præclarum Organum Musicum, quod An, MDXVI. primum exstructum; postea autem Anno MDCVI. & MDCVII. restauratum; Anno MDCLI. denuo permutatum & auctum fuit. Taceo duas ex ligno quidem confectas superstructiones, excipiendis hominibus aptas, quarum inferiorem Anno MDLXVIII. superiorem Anno MDCXVII. paratam esse legimus. Quis ignorat turrim, quæ Anno MDCVIII. fulminis ictu percussa fuerat, anno sequenti forma multo præstantiori in altum fuisse evectam qua de re tabula lapidea superius olim posita testimonium perhibebat:

Anno Christi MDCIX. XXIV.
 Aug. sub illustrissimo Principe
 ac Domino, Domino CHRIS-
 TIANI II. Duce Saxonix Ele-
 ctore superius hujus turris æ-
 dificium cum Deo feliciter in-
 choatum, anno autem sequen-
 te ad finem optatum per-
 ductum

Hilscher in
 Nachr. zum
 Andern Zu-
 bel-Fest,
 p. 16. n. 13.

Weck. I. c.
 f. 274. 276.

ductum est , è collectis
sumptibus Ecclesiae nostrae
divina benedictione largitur
communicatis.

Summa Deo laus sit, qui nos juvat, auget & ornat,
Hic vigilans custos semper adesse velit.

Quum vero Cœmeterium, quod olim ipsum cingebat templum, variis incommodis esset expositum, consilium de novo sepeliendis defunctorum corporibus apto eligendo, fuit ineundum. Destinatus igitur ad hunc finem fuit locus, in quo hodie adhuc corpora mortuorum terræ mandantur, & simul muro lapideo circumdatus Anno MDLXXVI. Sed quem admodum nihil in his terris tam pretiosum, tam sanctum, tam præstans, tamque utile est, quod non innumeri calamitatum casus nobis possint eripere; ita etiam hoc præclarum ædificium voracibus ignis flammis totum Anno MDCXXXV. absumptum dolebant miseri hujus oppidi incolæ, quorum & ipsa domus immanem flammarum vim expertæ erant, Miseris tamen non defuit Magistratus venerandi cura; hæc enim factum, ut ex cineribus nova, quam nunc conspicimus, Phœnicis instar, exurgeret structura, nitoris laude profecto non defraudanda. Nec vilipendendum esse hoc curæ Nobilissimi Senatus specimen, vel ipsi sumptus erogati, sex mille florenorum summam excedentes loquuntur. Quo minus vero turris hætenus fuerit exstructa, non leves quæ opus hoc differri juebant, fuerunt rationes.

§. IX.

Sed nequaquam Urbis splendidissimæ mœnibus Amplissimi Senatus sese continuit provida cura. Extra portam enim exspatiantibus statim Templum ornatisimum ab Anna denominatum, occurrit. Hoc post repurgatæ Religionis tempora ex ipsis fundamentis Anno MDLXXVIII. indulgente gloriosissimo Electore AUGUSTO suscitatum fuit. Ædes nimirum S. Bartholomæo olim sacræ multitudinem hominum ex suburbiiis & sex pagis ad audiendum verbum Dei confluentium continere amplius haud poterant; accedebat angustia cœmeterii

terii tot defunctorum ossa minimè capientis. Tantum igitur apud
 Weck. 1. c. clementissimum Principem valuerunt civium verbi divini cupidissimo-
 fol. 269. rum preces submississimæ, imò ut verius dicam, tantum pondus illu-
 strissimæ Conjugis Annæ pro subditis intercedentis auctoritas habuit,
 ut amplum illud spatium, quod olim Nicolaus Drossé, & deinceps
 Franciscus Naumannus possedit, ad pium hunc usum clementissimè
 civibus concederetur. Concedebatur autem die octavo Martii, ejusq;
 rei notitia ad cives deferebatur die sequente. Nec sine omine factum,
 quod die Martii decimo fœmina primum in Cœmeterio sepulta ipsius
 Annæ nomen gereret. Indefessa diligentia opus exstruendi templi
 continuatum, & hoc ipso anno eo usq; absolutum fuit, ut die vigesimo
 sexto Julii, in quem Dom. VI. post Trinit. tum incidebat, quiq; in fastis
 Annæ referebat nomen, præsentè Serenissimo Electore, Ejusq; Conjuge
 Illustrissima, ANNA, magnaq; Aulicorum corona, Daniele Gresero,
 Super Intendente verba ad populum faciente, summi Numinis cultui
 consecraretur, ejusq; præsidio præpotenti commendaretur. Nomen
 Annæ hæc domus sacra refert, non quasi superstitioso & idololatrice
 Hofpin. de ritu S. Annæ consecrata fuerit, qui Pontificiorum ab Ethnicis hæredi-
 Orig. Tem- tario jure acceptus error est, sed tum quod die Annæ, uti jam mo-
 p. 106. nui, nomen in fastis gerente dedicata, tum maxime, quod illustrissi-
 b. mæ ANNÆ, quæ multum apud Conjugem Serenissimum AUGU-
 Chladni In- STUM valebat, auctoritate supplicibus suburbanis fuerit concessa,
 ventaf. Templo Schola adjiciebatur, in qua Rector & Cantor usque ad hæc
 Templor. tempora indefessa opera in instituenda juventute tenera perfuncti
 cap. IV. pag. fuerunt. Agebatur annus MDCXII. quum hoc templum, quod co-
 392. sq. piæ auditorum insufficiens esse incipiebat, insigni modo amplificaretur,
 præterea etiam nova turri ornatius redderetur. Primis tempori-
 bus unus Ecclesiæ Minister cultui sacro in hac æde peragendo suffi-
 cere videbatur, unde etiam Paulus Presclinerus ex Bartholomæi tem-
 plo huc vocatus, solus primum hoc sacrum munus obiit. Et per lon-
 gum sane temporis intervallum unius opera in re sacra administranda
 usi sunt auditores. Crescens multitudo liberalitate Amplissimi Senatus
 denudò indigebat. Itaq; Anno MDCLXXX, mense Septembri Diaco-
 nus

nus Pastori adjungitur, qui etiam primum ad concionem singulis diebus Solis in templo Joannis, germanico idiomate habendam obstringebatur, quo tamen obligationis vinculo sequenti anno fuit liberatus, Ecquis verò est nostrum patriarum rerum tam ignarus, ut quid annis superioribus laude & gratiarum actione dignum gesserit Magistratus laudatissimus ignoret? Quis est, qui non inter præstantissima beneficia ab amplissimo Urbis hujus Senatu profecta referat, quod An. MDCCXII. & sequentibus idem templum, qua majorem partem, fuerit restauratum, amplificatum, pluribus auditoribus recipiendis accommodatum? Omnes qui in isto templo ad optima quævis faciendi excitantur, Magistratui omni bonorum & felicitatis genus merito apprecantur,

§. X.

Haud minori pietatis affectu agnoscendum est, quod Templum Joannis à Senatu Nobilissimo, crescente incolarum numero fuerit extractum. Nimirum quum Anno MDLVI. publica Ecclesiarum institueretur Visitatio, Ministri Ecclesiæ & Scholarum conquesti sunt, se exuvias de mortuorum usque ad Cæmeterium Bartholomæi ante portam Wilsdorffensem comitando, nimium temporis aliis gravioribus negotiis impendendi perdere. Accedebat & ipsa Cæmeterii dicti angustia, quippe quæ tantam ossium in dies elatorum copiam ferre minime poterat. In eo ergo elaborandum erat, ut utriq; incommodo occurreretur. Quam ob causam horti & domus nonnullæ privatorum publicis sumptibus emebantur, & Cæmeterio ampliori pariter ac templo exstruendo destinabantur, quod spatium Anno MDCXXXIII. ulterius fuit extensum. Quum etiam Serenissimi Electoris nutu Anno Week. 1. 5. MDCXLIX. illis, qui Bohemia propter Evangelicæ Religionis profes- fol. 321. sionem expulsi huc confugerant, libertas cultum sacrum sermone Bo. Hilfscher. hemo in dicto templo celebrandi concederetur, Senatus Nobilissimi Nachr. zum cura in id cooperata est, ut Ministro Ecclesiæ constituto de victu & II. Jubil. p. reliquis ad sustentationem pertinentibus prospiceretur. 18. §. 16.

§. XI.

Sic Senatus Nobilissimi provida cura Dresdensis Urbis pomeriis ne antiquam sese continuit, sed longius etiam extensa fuit. Luculentum
hac

hac de re jam producemus specimen. Annus fuebatur MDCCII, quum Loschwizenſis agri cultores prolixis Senatuum prudentiſſimum ſubmiſſe interpellerent, precibus & quæ ex defectu proprii templi paterentur incommoda, exponerent. Inter alia autem infantium recens natorum Baptiſmum, periculoſiſſimam ægrotorum ac agonizantium fortem, Ædem à B. Virgine denominatam nimis remotam, ſepulturam ob Cœmeterii diſtantiam admodum difficilem, aliorumq; deniq; pagorum ſuperioritate à Parochia Urbana ſeparatarum exemplum allegabant. Variæ ſub initium huic inſtituto objiciebantur remoræ, ſive ipſum Miniſtrorum Eccleſiæ hujus Urbis ordinem, ſive Ampliſſimum Senatuum reſpiceres. Vix tandem precum æquitas & Patronorum Eccleſiæ munificentia. Hinc Deo dirigente, ſupremo Senatu Eccleſiaſtico conſentiente effectum eſt, ut Anno MDCCV. die XXIX. Junii prima temporum, quæ nulli noſtrum non ſunt notiſſima, lentius hoc opus laudabiliter inceptum procederet, Anno tamen MDCCVIII. prorsus eſt perfectum; Qua propter etiam die tertio Auguſti dedicatio hujus ædis ſolemni & Chriſtiano ritu peragebatur. Albo omnino caleulo notandus eſt ille dies, eo quod nomen Potentiſſimi & clementiſſimi Regis noſtri, cujus indultu iſta omnia patrabantur, referebat. Utq; perpetua hujus inſignis beneficii extaret memoria Nummum in templi inauguratione excuſum, qui duos Joachimicos pretio ſuperabat, Senatus Ampliſſimus diſtribuit. Viſne ut hunc Tibi nummum deſcribam, & quid ei inſcriptum fuerit, referam? Sane ea, quæ in iſto conſpiciuntur, vel eo etiam nomine notanda ſunt, quod doctrina & prudentiâ præſtantiſſimus, quem ipſe Senatus in ſinu geſtat, inſcriptionem, quem vocat, composuit. Nimirum in altera parte conſpicitur Ædis ſacræ Loschwizenſis effigies, his adjectis verbis;

Reddimus indultæ ſic TIBI pacis opus.

Groskurt ſec:

In altera parte ſequentia leguntur;

DEO

DEO
nostro clementi
pro
vita & incolumitate
Sereniss. & Potentissimi Regis
FRIDERICI AUGUSTI
Principis Electoris Saxonis,
Servata item hisce temporibus
Dresdensium Civitate
cum Ædis Losvitiæ XXIX Jun,
MDCCV. exstrui cœpta
die Augusti M. Aug. III,
MDCCVIII.
sacris initiaretur
grates missis precibus
aguntur.

Quemadmodum autem Nobilissimus Senatus nullis in hoc negotio devotè celebrando sumptibus pepercit; ita etiã Regia Majestas eidem Jus Patronatus eo modo indulfit, quod illud in Templum B. Virginis jam pridem possedit. Ea, quæ sustentationi Pastoris sunt, ita sapienter distribuebantur, ut cœtus Losvicensis & Wachwizensis CXXIV. florenos & XIV. grossos quotannis solverent, reliquam autem argenti summam, quæ ad complendum CC. florenorum numerum superet, nobilissimus Senatus laudatissima liberalitate ac promptitudine aliunde impertiri decrevit. Præfuit hætenus sacro in hac æde muneri Vir admodum Reverendus, M. Jo. Arnold, cui ulterius vitam ac incolumitatem perennem apprecamur.

§. XII.

Ordine nunc ita monente provehimur ad commemorandum novum idque non spernendum aut negligendum in Ecclesiam meritum, quod quippe recentissimum in omnium adhuc hæret memoria. Jam Anno MDCLXXXV. egregio misericordiae documento curam suam vigilantissimam patefecerat Senatus Venerandus. Empto enim Seiffi horto exstruebatur domus Orphanorum nutriendorum capax. Existi-

mabat quippe haud postremam esse curæ Magistratus partem, ut parentibus orbatorum ratio habeatur. Quando enim parentes proprii iniquo mortis fato abripiuntur, infantum debiliū curam ad communes omnium civium parentes, qui Magistratus sunt, pertinere Juris Naturæ principiis edocemur. His rationibus motus Amplissimus Senatus consilium de miserorum Orphanorum vitā sustentanda moribusq; rectè formandis cepit. Exstruendam proinde curavit domum, quæ orphanos reciperet, omnibusq; necessariis requisitis ira structa esset. Non deest orphanis victus, non deficit amictus, non desunt cubilia, non desunt, qui ipsos utilibus negotiis aptos reddant, non desunt magistri, qui pietatis & religionis elementa ipsis tradant, nec denique desunt, qui corpus nutriant, purgent, sustentent. Beatissima Serenissimi Electoris Jo. Georgii III. conjux, ANNA SOPHIA, cujus funus luctuosissimum omnino adhuc deplorat Saxonia, singulari munificentia A. MDCLXXXVII, non spernendum beneficium ad hoc opus feliciter promovendum contulit, cujus exemplum alii sequuti sunt, qui gloriosum esse duxerunt, præclaras imitari Superiorum virtutes. Nec desuerunt anni, quibus plus quam ducentos & quinquaginta orphanos nutritos fuisse demonstrari potest. Desiderabatur autem primis Annis Templum, in quo cultus publicus in gratiam tum orphanorum tum aliorum haberi posset. Quum enim sine supremi Numinis cultu ejusdemq; publica professione omnia reliqua progressu fausto destituantur, rectè omnino judicaverunt Viri religiosissimi teneros orphanorum animos in publico etiam cœtu ad salutarem Christi cognitionem esse perducendos. Quantum cunq; vero impedimenti se objecerit, prudentiâ tamen, vigilantia & industria Nobilissimi Senatus effectum est, ut oratorium peculiare sumptibus duo millia florenorum summam ex cedentibus d. 23. Jul. MDCCXI, cœperit exstrui. Nec frustra illud ædificatum fuit; Nam non solum singulis diebus Solis concionem à Theologis celeberrimis editam, prælegente orphanis morum moderatore Deo horis matutinis hæcenus exhibitus honor, sed & pomeridianis peculiari studio Examina Catechetica à tribus Diaconis Ecclesiæ Crucianæ posterioribus

bus fuerunt instituta. Dicendum nunc etiam esset, de Scholis in Usam pauperum constitutis, quarum tres ante Portam, qua Pirnam itur, An. MDCCX. & XI, quarta autem & quinta ante portam Wilsdorffensem anno superiore, Senatu amplissimo procurante, fuerunt apertæ. Dicendum esset de domo, quam ad egenos & omni ope destitutos recipiendos & sustentandos idem benevolè exstruendam hoc ipso anno curavit: Hæc utiq; talia sunt, quæ fusiorem orationem, elegantius dicendi genus, magis eloquentem requirunt Oratorem: in me quidem tantam dicendi scribendive vim non sentio, ut hæc omnia pro dignitate enarrare, vel laudibus pro meritis extollere valeam.

§. XIII.

Neminem profecto tam stupidum esse existimo, qui non in signe horum meritorum pretium, si mediocriter saltem attenderit, intelligat. Nihil Magistratui Christiano majus decus, ornamentum, solatium, imò præsidium asserre potest, quam religionis sanioris cura. Hanc si in Republica vigere & florere jusserint, salva est etiam Imperantium auctoritas, tuta & ab omnibus insidiis libera præcipientium vita. Ipse Aristoteles, Gentilium Philosophorum haud postremus docuit, religionem quidem præcipuum esse eorum, in quibus salus Reipublicæ consistit, atq; adeo imperantibus inprimis debere esse commendatam. Immortalis omnino semper manet memoria gloriosissimi Principis JO. FRIDERICI Magnanimi, qui tantam Religionis purioris habuit curam, ut libertatem & dignitatem lubentissimè ejus causa perdidit, invictissimæq; constantiæ suæ exemplo quam plurimos ad veritatis cœlestis amorem excitaverit. Hujus, quum terris suis hæreditariis esset restitutus, prima fuit cura, Ecclesiæ & Scholarum præcipuam habere rationem, nec Ipse solum in labore tam divino defudavit, sed etiam filios suos testamento condito paterne exhortatus est, ut rem sacram omni modo promoverent, eumq; in finem idoneos Ecclesiæ Ministros & Scholarum moderatores constituerent, & sustentarent. Secuti sunt paternam exhortationem posteri, nec tacere possum munificentiam, quâ Festum seculare repurgatæ Ecclesiæ primum devote celebrans, pietatis suæ præclarum statuit monumentum Jo. Erne-

L. VIII, Po;
lit, c. 8.

Muller. Ant.
nal. Sax. ad
Anno 1553.
fol, 121.

sius Junior, Dux Vinariensis, Heros pietate & prudentia nulli secundus. Hic enim suo fratrumq; nomine ad promovendum Ecclesiarum, Scholarum, nec non pauperum commoda tribus florenorum millibus anno MDCXVII. destitatis, prolixum grati in Deum, purioris veritatis redditæ auctorem, animi affectum declarare voluit.

§. XI.V.

Verum non alii tantum habent, de quo sibi, quod attinet rem sacram superiorum curæ ornata gratulentur: domi si habitare velimus, egregia sane nobis se offerunt beneficia, quæ superiorum liberalitas in Ecclesiam Dresdensium derivavit, quorum memoriam meritò tempore hoc non sine júbilo transigendo recolimus. Dum vero animo gratissimo recolimus, pietas exigit, ut supremo rerum moderatori immortales venerabundi habeamus agamusq; gratias; obsequium vero postulat, ut gratum & observantissimum animum erga Ecclesiæ Evangelicæ Patronos, quantum à quolibet nostrum fieri potest, patefaciamus. Et hæc, ne quid dissimulem, prægnantissimæ tenuitatem meam compulerunt rationes, ut VOS, Viri Magnifici, Præ Nobilissimi, Amplissimi, Inclytæ Urbis Dresdensis Consules, Syndicæ, reliqui Ordinis Senatorii Assessores gravissimi, prudentissimi, Patroni ætatem de venerandi, submississima hac scriptio compellarem. Quæ sint Vestra in rem sacram studia, multis præclaris, majorum beatissimorum vestigia prementes speciminibus docuistis. Hæc, sicut quoslibet bonos ad admirationem, ita pariter ad spem concitant, fore ut post tam largam messem à Vestri Ordinis prudentissimi cura, providentia, patrocinio, insigne sibi spicilegium promittere possit Dresdensis Ecclesia. Nostrium imo & meum est, his diebus inter alia pietatis, venerationis & religionis exercitia, conjunctis precibus & votis supremo Numini devotas agere grates, quod Vestrum animum Ecclesiæ benè cupientem ejusq; emolumento promoventem excitaverit, excitatum confirmaverit, confirmatum nunquam non ad salutaria consilia direxerit. Nostrium, imò meum est, omnium bonorum Auctorem & supremum Rectorem, à cujus voluntate ac nutu omnium Magistratum dependet auctoritas, ardentissimis implorare precibus, ut VO-

BIS

HIS tantam gloriam indefessis in Ecclesiam studiis partam immortalē conservet.

§. XV.

Ludorum secularium quos Romanus Senatus magna celebritate centum elapsis annis instituit, originem ad P. Valerium Publicolam, Consulē fide digni referunt scriptores. Celebrabantur autem momentibus Sibyllinis Carminibus, in honorem Ditis ac Proserpinæ & aliorum Deorum centesimo vel centesimodecimo anno per trium dierum noctiumq; spatium. Præco per universam Italiam totum ad ludorum celebritatem convocabat populum. Sacris in Capitolio faciendis à Quindecim Viris populo dividebantur piamina, quibus adhibebantur tædæ, sulphur & bitumen, adspargebatur aqua marina expiandi ad solem orientem convertebantur, lustrationes terq; quaterq; repetebantur, addebantur incantamenta, accendebantur festivis candelis & rogis lumina in Deorum Deorumq; honorem. Offerebantur Diti & Proserpinæ, Parcisi, Jovi, Junoni, Apollini, Geniis, Teluri aliq; Numinibus fictis sacrificia: parabantur venturis ad solemnibus Diis Deabusq; in Templis, vicis ac ædibus lectisternia, circumvehabantur simulacra; deniq; ut alia præteream in Templo Apollinis Palatini ter noveni pueri prætextati, totidemq; puellæ, patrini omnes, matrinique, Græca Romanaq; voce carmina concinebant, quibus Imperium suum & incolomitatem Diis immortalibus commendabant. Absit ut in nostro seculari Festo celebrando supersticiosos gentilium mores ritusq; sequamur, quod de Philippo, Imperatore quidam memoræ prodiderunt, licet de e jus Christianismo non omnes conveniant. Inter omnia tamen nifallor, superstitiæ gentis commenta laudandum erat hoc unicum, quod pro salute Reipublicæ Romanæ, & pro felici consiliorum, quæ Rectores ejus inibant, successu vota & præces fundebant. Præstantissimum talium votorum exemplum Poëta acutissimus Horatius præbet, qui peculiari carmine seculari pro incolomitate patriæ, more gentilibus consueto vota fundit; Quando E. gr. populo Romano incrementum, Senatui vero felicem decretorum ad conjugia pertinentium successum apprecatur, his verbis utitur:

Rosin. Anti-
quit. Rom.
L. V. c. 21.
Edit.

Dempst. p.
342. sq.
Joufflon. de
Fellis Græ-
cor. p. m.
156.

P. de la Faye
Entret. hi-
stor. sur cet-
te quæstion.
Si l' Empe-
reur Philip-
pe a été
Chretien?
P. I. Cap. 6.
& P. II. c. 10,

Diva

AKy 2990

1018

Horat.
Carm. Se-
cul. v. 17.

*Diva producas sobolem, Patrumq;
prosperes decreta super jugandos fœ-
minis, prolisq; novæ feraci lege
marita.*

Ego Deum ter optimum terq; maximum religiosa mente vene-
ror, ut quemadmodum Vestrum Ordinem Evangelicæ Ecclesiæ com-
modis planè incumbentem per duo ferè jam secula suo complexus
est præsidio; Sic etiam in posterum inclytæ huic Civitati salvum &
incolumem servet, imo perennem esse jubeat: Vestra, Patres Con-
scripti, decreta salutaria in Civitatis incrementum, maximè verò in
Ecclesiæ emolumentum atq; augmentum suscepta prosperet, promo-
veat, provehat; Ut opera sapientissimo consilio cœpta fortunato sem-
per successu persequi & perficere possitis. Sic porro Vobis bene-
cupiet Rex Augustissimus; Sic pro salute Vestro Deo continuis im-
plorabit precibus Civitas, imò Religio. Sic Vobis integra & inteme-
rata manebit laus & gloria, quæ Vestris Nominibus jure quodam hæ-
reditario ac immutabili hoc ipso anno tribuitur, quo Cives
Dresdenfes gratulabundi acclamant peregrinis;

*De sacris Vrbis Dresdæ stat
CVra Senat/s.*

n.c.

1.76, 51.

Ya
2990

SCHEDIASMA
HISTORICO-LITERARIUM

X. 229 0613

quô
Curam Amplissimi Senatus
Dresdensis

circa
Ecclesias & Scholas Urbis patronatus

a
Reformatione B. Lutheri usque ad Jubilæum Ecclesiæ
Evangelicæ alterum variis accessionibus auctas & ornatas
deprædicat,
Eaque occasione

Nobilissimo atque celeberrimo Reipublicæ
Dresdensis Consuli

DOMINO
CHRISTOPHORO HENRICO
VOGLERO

Matrueli honoratissimo, Patrono atatem
colendo

NATALEM LXVII.

*ea, quapar est pietate & animi submissione
gratulatur*

Christianus Sigismundus Becker.

ANNO M DCC XXIV.

